

Subjektivism & emotivism

Föreläsning 4

- Enligt Rachels så är "grundtanken" bakom *etisk subjektivism* att våra moraliska åsikter grundar sig på våra känslor
- Samt att det inte finns någonting sådant som *objektivt rätt* eller *fel*. Det finns inga moraliska fakta
- Enligt denna definition så är alltså subjektivism en *ontologisk position* (*nihilism* eller möjligtvis *idealism*)

- Men Rachels går vidare och skiljer mellan två olika "stadier" av subjektivism: (1) *enkel subjektivism* och (2) *emotivism*
- Dessa är dock *semantiska positioner!*
- Något som Rachels missar: man kan acceptera det han kallar "grundtanken" i subjektivismen utan att vara *varken* enkel subjektivist eller emotivist (man kan t.ex. vara *misstagsteoretiker*)

Enkel subjektivism

- När en person säger att något är rätt (el. fel) så säger hon därmed ingenting annat än att hon *gillar* (el. *ogillar*) det
- "Abort är fel" betyder "Jag [talaren] ogillar abort"
- När man faller ett moraliskt omdöme så *påstår man alltså ngt om sig själv* – om sitt eget *gillande* el. *ogillande*

- Det Rachels kallar enkel subjektivism kallar Bergström för "den självbiografiska teorin"
- Enligt denna teori så är värdesatser *påståendesatser om talarens egna attityder*
- En värdesats är *sann* om talaren verkligen *har* attityden ifråga (och *falsk* om hon *inte* har den)
- Detta är alltså en *kognitivistisk teori* (närmare bestämt en form av *naturalism*)

- Anta att en person uppriktigt säger "Man bör ge till välgörenhet"
- Enligt den enkla subjektivismen så *påstår* (samt *tror*) hon därmed någonting *om sig själv*, nämligen det *att hon har en positiv attityd till att folk ger till välgörenhet*
- Det är då ett *faktum* att personen har denna attityd. Och detta är något vi kan *testa empiriskt* (t.ex. genom att fråga personen)

- Den enkla subjektivismen har den lustiga konsekvensen att (så länge vi är uppriktiga) så är *alla* våra värderingar sanna! – Vi har *alltid* rätt!
- Om satsen ”Man bör ge till välgörenhet” är ett påstående om talarens attityd (och det är ett faktum att talaren har denna attityd) så är ju påståendet därmed *sant*!

(Men vad händer nu med ”grundtanken”!?)

- Bergström påpekar att även andra naturalistiska teorier som tar fasta på subjektiva reaktioner ibland räknas som subjektivistiska. T.ex. den s.k. ”demokratiska teorin”

- Den säger någonting i stil med att termen ”bra” (eller ”rätt”) betyder det samma som uttrycket ”gillas av majoriteten”
- Även här har vi att göra med någonting som kan vara sant eller falskt och som kan testas empiriskt

Emotivism

- Enligt emotivismen används värdesatser istället för att uttrycka känslor eller inställningar (till skillnad från att påstå att man har dem)
- ”Abort är fel” betyder (något i stil med) ”Abort, usch!” eller ”Fy för abort!”
- ”Abort, usch!” är inget påstående och kan inte gärna sägas vara *sant* eller *falskt*

- Till skillnad från den enkla subjektivismen så är alltså emotivismen en icke-kognitivistisk teori
- Värdeåsikter förstådda på detta emotivistiska vis är alltså inställningar till något snarare än trosföreställningar om att något förhåller sig på ett visst sätt
- När man gör en värdeutsaga så påstår man ingenting. Man tror ingenting. Man tillskriver inga egenskaper till någonting och beskriver inga fakta

Preskriptivismen är en annan icke-kognitivistisk teori som liknar emotivismen

- Enligt preskriptivismen uttrycker värdesatser föreskrifter eller uppsamningar
- En uppsamning är en sorts attityd som liknar en order – ”Gör X!” (T.ex. ”Gör inte abort!”)
- En order eller uppsamning kan inte meningsfullt vara sann eller falsk

Arg. mot emotivism [1]: ”Språklig form”

- Jämför värdesatsen ”Abort är fel” med den vanliga påståendesatsen ”Tavlan är rektangulär”
- De har samma grammatiska uppbyggnad: båda tillskriver en egenskap – felhet respektive rektanguläritet – till ett visst objekt, en handling respektive en tavla
- Värdesatsers språkliga form tyder alltså på att de är påståendesatser

Emotivistens svar:

- Den grammatiska formen är *missvisande!*
- Om man analyserar värdesatser så upptäcker man istället att denna typ av satser har en mening som inte är densamma som dess grammatiska form
- Man upptäcker att värdesatser (till skillnad från hur de *verkar* vara givet deras grammatiska form) trots allt inte är påståendesatser

Arg. mot emotivism [2]: "epistemologiska uppfattningar i vardagsspråket"

- Vi säger oss veta att Hitler var en ond person, att vi tror att alla människor bör respekteras, att folk som inte håller med misstar sig, etc.
- Hur vi pratar tyder på att värdeutsagor kan vara meningsfullt *sanna* eller *falska* och att värdeåsikter är *trosföreställningar*

Arg. mot emotivism [3]:

- När vi ändrat åsikt i en värdefråga så är vi ofta benägna att säga att vår tidigare åsikt var *felaktig* – att vi misstog oss
- Men om värdeåsikter är *inställningar* som emotivisten påstår så kan inte värdeåsikter vara felaktiga (då inställningar inte kan vara felaktiga)
- Emotivismen tycks således inte kunna förklara det att vi tycks kunna missta oss i värdefrågor

- En emotivist skulle kunna svara att en inställning kan vara felaktig *i den meningen att den baseras på felaktiga åsikter i sakfrågor*

- Men detta svar är kanske inte så övertygande

- dels då det inte visar att *själva inställningen* är felaktig, och

- dels då vi tycks kunna ha fel i värdefrågor även när vi inte har fel i relevanta sakfrågor

Vilken teori kan bäst förklara *oenighet*?

- När Ola säger "X är fel" och Lisa säger att "X är rätt" så skulle vi (som åhörare) anse att de är *oeniga* med varandra
- Enligt den *enkla subjektivismen* så betyder det Ola säger "Jag (Ola) ogillar X" och det Lisa säger "Jag (Lisa) gillar X".
- Men då pratar de ju om helt olika saker. Och säger inte *emot* varandra!

- Ett annat sätt att säga detta på: Ola och Lisa är inte oeniga för att deras åsikter inte är *logiskt oförenliga*

- Logiskt oförenlighet: A och B är logiskt oförenliga om de inte kan vara sanna på samma gång (dvs. om A är sant så är B *inte* sant och *vice versa*)

- Men det Ola säger (att *han ogillar X*) och det Lisa säger (att *hon gillar X*) kan ju vara *sant på samma gång!*

Emotivism och oenighet:

- Enligt *emotivismen* så kan Ola och Lisa sägas vara oeniga i den bemärkelsen att de har *olika inställningar gentemot samma sak* (men kan inte en enkel subjektivist säga detsamma?)
- Men räcker detta för att de skall kunna sägas vara *genuint oeniga*?

- Vi (som åhörare) antar väl att Ola och Lisa inte bara har olika inställningar utan att de också är oeniga i en starkare bemärkelse
- Nämligen i den bemärkelsen att deras åsikter är *logiskt oförenliga*. Om den ene har rätt så har den andre fel

- Men enligt *emotivismen* kan inte värdeuttryck vara sanna eller falska och då kan de inte vara logiskt oförenliga *eftersom logisk oförenlighet definieras i termer av sanning*
- Kom ihåg: A och B är logiskt oförenliga om de inte kan vara sanna på samma gång (om A är sant så är B *inte* sant och vice versa)
- Alltså kan inte *emotivismen* heller förklara oenighet på ett tillfredställande sätt!

En bättre (kognitivistisk) förklaring:

- Olas omdöme ("X är fel") *tillskriver en egenskap* (felhet) till handling X medan Lisas omdöme ("X är inte fel") *förnekar* att handlingen har denna egenskap
- Eftersom en och samma handling inte både kan *ha* en egenskap och *samtidigt inte ha* samma egenskap så är Olas och Lisas omdömen *logiskt oförenliga*
- Detta förklarar att Ola och Lisa är *genuint oeniga*

Ytterligare ett relaterat (ev.) problem för emotivismen:

- Värdesatser tycks kunna ingå i logiskt giltiga *härledningar*
- Detta tycks förutsätta att de kan vara *sanna* eller *falska*
- Isf, så måste *emotivisten* förneka att värderingar kan ingå i härledningar!

- Logisk giltighet bygger på "sanningsbevarande": en härledning är giltig endast om det är så att *om premisserna är sanna, så är slutsatsen sann*.

Ex:

Premiss 1: Om Oslo är Danmarks huvudstad, så ligger Oslo i Danmark

Premiss 2: Oslo är Danmarks huvudstad

Slutsats: Alltså, Oslo ligger i Danmark

Jämför:

Premiss 1: Om det är fel att stjäla, så är det fel att stjäla bilar

Premiss 2: Det är fel att stjäla

Slutsats: Alltså, det är fel att stjäla bilar

- Den här härledningen verkar vara precis lika giltig som den förra! Den är giltig för att om premisserna är sanna så är slutsatsen sann
- Men enligt emotivismen kan ju varken premisserna eller slutsatsen vara sanna eller falska

Enligt en emotivistisk tolkning så skulle vi få ngt i likhet med följande:

Premiss 1: Om fy för stöld! så fy för bilstöld!

Premiss 2: Fy för stöld!

Slutsats: Fy för bilstöld!

(Bergström anser dock att en emotivist kan klara sig undan denna invändning genom att hänvisa till den språkliga formen?)

Argument för emotivism [1]: "Korrelerande inställningar"

- Om man anser att någonting är bra, vackert, rätt, etc. så är det i regel så att man också då har en positiv *attityd* till det man anser vara bra, rätt, etc. (och en negativ attityd till det man anser vara dåligt, fel, etc.)
- Emotivismen kan förklara detta då den identifierar värderingar med attityder

- Bergström ifrågasätter om det verkligen finns en så klar korrelation mellan värdeåsikter och inställningar/attityder – kan man t.ex. inte anse att någonting är bra utan att gilla det?

Fundera!

1. Kan man anse att en viss musik (bok, film) är bra utan att själv gilla den?
2. Kan man anse att någonting är beundransvärt utan att ha en positiv inställning till det?
3. Kan man anse att någonting är moraliskt förkastligt utan att ha en negativ attityd gentemot det?

Arg. för emotivism [2]: "Bristande konvergens"

(konvergera = närma sig varandra. Motsats: divergera)

Oenighet i värdefrågor är:

1. större än i sakfrågor
2. utbredd: folk är oeniga i värdefrågor i hög utsträckning, och
3. ihållande: personer som är involverade i värdedebatter konvergerar inte till en gemensam ståndpunkt även om de diskuterar under väldigt lång tid

Emotivismen kan förklara att dessa tre fenomen:

- *Inställningar* varierar från person till person och mellan människor i olika kulturer, etc. i hög utsträckning och denna variation består över tid
- Så om värdeåsikter *inte är ngt annat än uttryck för inställningar* så är det ju inte så konstigt att folk inte konvergerar i värdefrågor!

- **Invändning:** Bergström menar att oenigheten (den ”bristande konvergensen”) i värdefrågor har *överdrivits*
- Vi *har* faktiskt konvergerat i många värdefrågor (t.ex. råder det idag stor enighet om att slaveri är fel)
- Sedan är det kanske så att den oenighet som fortfarande består inte är *fundamental* (utan beror på oenighet i sakfrågor eller på olika levnadsförhållanden)

- **Dessutom:** Det råder stor oenighet *även i sakfrågor* t.ex. inom psykologi, ekonomi och historia. Därifrån drar vi knappast slutsatsen att åsikter i dessa frågor är inställningar snarare än trosföreställningar!
- Bergström påpekar också att *även om* det är så att oenigheten är större i värdefrågor än i sakfrågor så *följer det inte* från detta att värdeåsikter är inställningar snarare än trosföreställningar